

PAPER DETAILS

TITLE: ARAPÇA EGITIMINDE ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

AUTHORS: Kamil COSTU

PAGES: 29-56

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/263125>

ARAPÇA EĞİTİMİNDE ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kamil ÇOŞTU*

“Bir yıl sonrasını düşünüyorsan tohum ek,
Ağaç dik on yıl sonrası ise tasarladığın,
Ama yüz yıl sonrası ise düşündüğün, halkı eğit.
Bir kez ürün verir ekersen tohum,
Bir kez dikersen ağaç, on kez verir ürün
Yüz kez olur bu ürün eğitirsen halkı.
Balık verirken bir kez doyurursun halkı,
Öğretirsen balık tutmasını hep doyar karnı”

Kuan-Tzu (Çin Ozanı)¹

Özet:

Dünyada konuşulan önemli dillerden biri Arapça’dır. Bu dil ile Türk Milleti ve Medeniyeti’nin karşılaşması uzun bir tarihî geçmişe dayanmaktadır. Bugün kendi tarih ve kültürünü anlamak için dahi Türkiye’de Arap dilinin öğretimi önem arz etmektedir. Ayrıca bu dilin eğitim-öğretimi sayesinde din eğitimi alanında da öğrenciler olumlu kazanımlar elde edecektir. Bu dilin öğretimi esnasında öğrenmeyi etkileyen faktörler olarak üç unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar; öğrenci, öğretici ve yöntemdir. Bu üç unsur eğer etkili bir şekilde kullanılırsa mezkûr dilin eğitim-öğretimi kolaylaşacaktır. Bu çalışmada eğitim-öğretimi doğrudan etkileyen öğrenci, öğretici ve yöntemle ilgili bazı hususlara değinilecektir. Bu hususlardan hazırbulunuşluk, olgunlaşma ve genel uyarılmışlık hali gibi tabirler günümüz modern eğitim anlayışı ile ortaya çıkmış tabirlerdir. Tabirlerin Arap dili eğitimi ile ilişkisinin anlaşılması üzerine yapılacak araştırmalar mezkûr dilin öğretimine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, öğrenci, öğretici, malzeme, yöntem.

* Yrd. Doç. Dr. Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Din Eğitimi,
kcostu@bartin.edu.tr

¹ İbrahim Ethem Başaran, Eğitime Giriş, Ankara, 1996, s. 11.

Abstract:

One of the major languages spoken in the world is Arabic. The Turkish nation and civilization encounter with this language is based on a long historical past. Even today, it is important teaching of the Arabic language in Turkey to understand their history and culture. Also in the language of education in religious education through teaching, students will obtain gains in a positive way. three elements as factors affecting learning during the teaching of this language comes to the fore. These; Students are tutorials and methods. These three elements will be easier if effectively used, if the education of the aforementioned languages. Education in this research that directly affect students, tutorials, and will focus on some of the issues about the method. The terms such as readiness, maturation and general arousal from these points are the expressions that emerged with the modern understanding of education. Investigations on the understanding of the relation of expressions with Arabic language education will contribute to the teaching of the language.

Keywords: Arabic, student, teacher, material, method.

Giriş

İnsan denen varlığın dünyaya gelmesiyle başlayan eğitim, onun ölümüne kadar devam etmektedir. Bu süreç akademik literatürde örgün ve yaygın eğitim şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim, kişilerin iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul ya da okul niteliği taşıyan yerlerde genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli yasalara göre düzenlenen eğitim türüdür. Başarı sağlayan öğrencilere diploma ya da akademik derece verilmektedir. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim olanaklarından çok az ya da hiç yararlanmamış durumda olanlara veyahut meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitimidir. Halk eğitimi, hizmet içi eğitim seminerleri ve iş

başında eğitim uygulamalarını yaygın eğitime örnek vermek mümkündür.² Örgün ve yaygın eğitimle ilgili olarak zikredilen tanımlamalardan daha farklı açıklamaları ilgili yayınlarda görmek mümkündür. Çünkü eğitim, çağdan çağa, toplumdan topluma değişmekte, tanımlamalarda buna paralel olarak farklılaşmaktadır.³ Hatta bir toplumun içerisinde dahi pek çok farklı tanımlamaya rastlamak mümkündür.

En uzun çocukluk devresine sahip varlık insanoğludur. Bu devrede çocuk, eğitim-öğretime özel ihtiyaç duymaktadır.⁴ Çünkü alacağı eğitim, onun toplum içerisinde olduğu gibi Allah katındaki konumuna da etki edecektir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de; "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri öğüt alır"⁵ şeklinde vurgulanmıştır. Ayrıca akla ve eğitime dikkat çeken daha pek çok ayet-i kerimeyi Kur'an-ı Kerim'den okumak mümkündür. Mesela İsra Suresi'ndeki "Herkes yaratılışına göre davranır"⁶ ayet-i kerimesi eğitim açısından da yorumlanabilir.

Bugün örgün ve yaygın öğretimde pek çok eğitim alanı vardır. Bu öğretim alanlarından biri de dildir. Çünkü dünya küreselleşmiş köy haline gelmiş, insanlar dünyanın diğer ucundaki kişilerle iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir. Dünyada hâlihazırda ise, konuşulan 225 lisandan biri olan Arapça, Sâmi dil ailesinin önemli dillerindendir.⁷ Bunun bir göstergesi, Birleşmiş Milletler'in çeşitli komisyonlarında çalışma dili kabul edilmesidir.

Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Peygamber'in hadislerinin ve temel İslam kaynaklarının Arapça olması ve bu dille matematik, tıp, astronomi, fizik,

² Özcan Demirel - Zeki Kaya, "Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar", Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Akademi, yer 2010, s. 11-12.

³ Yaşar Fersahoğlu, İslam Eğitime Giriş, Marifet Yay., İstanbul 2003, s. 9.

⁴ Hilmi Ziya Ülken, Eğitim Felsefesi, Ülken Yay., İstanbul 2001, s. 113.

⁵ Zümer, 39/9.

⁶ İsra, 17/84.

⁷ Soner Gündüzöz, "Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler Pedagojik Bir Değerlendirme", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 29, 2010, s. 36.

edebiyat, tarih, coğrafya, musiki gibi pek çok sahada binlerce eser verilerek bir kültür ve medeniyet oluşturulması da, bu dilin öğrenilmesi ve öğretilmesini gerektiren sebeplerdir.⁸ Bundan ötürü Türkler, İslâm'ı kabul ettikleri tarihten itibaren Arap dili öğrenimine önem vermişlerdir.⁹ Osmanlı arşivlerinde bulunan vesika, yazma ve matbu eserler de bunun bir göstergesidir. Günümüzde Osmanlı'yı anlamak isteyen bir kişi bu vesika, yazma ve matbu eserleri okuyabilmek için de Arap dilini öğrenmek zorundadır.¹⁰

Yukarıda zikredilen Arap dilinin Türkiye'de öğrenilme gerekçelerini Abdurrahman Özdemir şu şekilde sıralamaktadır:

1. Dinî amaç: Dinî, ana kaynaklarından öğrenme. İslâmî ilimlerde araştırma yapma ve meslekî metinleri lügat yardımıyla anlayabilme.
2. Ekonomik ve Ticarî amaç: İthalat, ihracat, mühendislik, daha iyi şartlarda iş bulabilme.
3. Politik amaç: Siyasî metinleri anlama, tercüme etme, konuşma ve yazılar yazabilme kabiliyetlerini geliştirme.
4. Turistik amaç: Turistlerle fikrî ve maddî alışverişler yapacak, onlarla anlaşabilecek pratik ağırlıklı kabiliyeti geliştirme.
5. Kültürel amaç: Kongre, sempozyum, konferans, spor ve benzeri faaliyetlere katılma.¹¹

⁸ Yakup Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler: Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği", Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, Aralık 1998, s. 226-228.

⁹ Abdurrahman Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.10, 2004, s. 28-29.

¹⁰ Yusuf Sancak, Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik", Ekev Akademi Dergisi, C.2, S.1, Kasım 1999, s. 56.

¹¹ Özdemir, s. 42; Hasan Soyuppek, "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.20, 2008/1, s. 186.

Her alanda olduğu gibi Arapça eğitim-öğretiminde de bir takım zorluklarla karşılaşılacaktır. Bu zorluğun, diğer dillerin ve Arap dilinin geçmişteki öğretiminde olduğu gibi günümüzde de yaşanması mümkündür.¹² Çünkü herhangi bir dili öğrenmeye başlayan çocuğun hafıza ve zekâsı boş bir yüzey olarak ilk kez ana dilin yapısına göre biçimlendiğinden, daha sonra edinilecek dil eğitim-öğretimi aslında öğrenci için yeni bir düzen olmakta ve bu da kendine has pek çok zorluk anlamına gelmektedir.

Aslında iyi bir yabancı dil öğrenimi ana dilini etkin kullanabilme becerisi ile doğru orantılıdır. Çünkü kendi dilinin terimlerini yeterince bilmeyen kişi, yabancı bir lisanı da öğrenmede zorluk çekecektir. Bu sebeple Yusuf Sancak'a göre, ana dil eğitim-öğretimi orta öğrenimde tamamlanmış olmalıdır. Bu seviyedeki bir öğrenci dinleme, okuma, yazma kabiliyetine sahip olduğundan yabancı dil öğretiminde temel maksat olan kabiliyetlere ve bunların öğrenimine hazırdır.¹³ Bu noktada eğitim sisteminin kendine şu soruyu sorması gerekmektedir: "Çocuğa neyi ve nasıl öğretmeli? Sıralarda mı, yoksa bahçe ve doğada mı?"¹⁴ Muhakkak ki, bu soru önemlidir. Ama eğitim-öğretimi etkileyen tek unsur bu değildir. Öğrenmeyi etkileyen unsurlar çok çeşitli ve karmaşıktır. Bunların her birini, diğerinden ayırarak incelemek de ayrıca zordur. Bu durumu yapılan araştırma ve çalışmalarda görmek mümkündür.¹⁵

Bu çalışmaların bir kısmında okullardaki eğitim-öğretim metodunun darlığından, okulların birer yarış yeri haline getirilmesinden, kabiliyetlere göre sınıflara ayırma yerine test veya numara usullerinin zararlarından doğan okul mağdurları konu edilmektedir. Hâlbuki takip edilecek metodun şekli ve öğretmenlerin yeni metotlara göre öğrenciyi yetiştirmesi sayesinde

¹² Soyupek, s.182.

¹³ Sancak, s.53-55.

¹⁴ Ülken, s.33.

¹⁵ Cavit Binbaşoğlu, Eğitim Psikolojisi, Binbaşoğlu Yayınları, Ankara 1978, s. 69.

bu kurbanlardan pek çoğu kurtulabilir.¹⁶ Aksi takdirde istenilen sonuç alınamayacaktır. Bu sebeple diğer derslerde olduğu gibi Arap dili eğitiminde de öğretmen, öğrenci, malzeme ve çevre unsurlarının birlikte mülahaza edilmesi gerekmektedir.¹⁷

Bu hususlara dikkat çekmiş eserler daha çok gelişim ve öğrenmeye yönelik yayınlardır. Bu tür yayınlarda öğretmenlerin öğretim sürecini tasarlamasından değerlendirilmesine kadar gerçekleştirecek etkinliklere ve başarılı olmalarını sağlayacak uygulamalara da yer verilmektedir.¹⁸

Arap dili özelinden yola çıkılarak eğitim-öğretimi etkileyen unsurlardan bazısına dikkat çekmek bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Arap dilinin daha etkin ve kolay öğrenilmesi noktasında ilgililere bazı hususlarda malumat vermek, araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bunlar ise; öğrenen, öğreten ve yöntem olarak özetle dile getirebileceğimiz üç temel unsurdur. Bu unsurların üçüne Arap dili eğitimi açısından dikkat çekilmesi bu makaleyi önemli kılacaktır. Bununla birlikte, makalede Arap dili eğitim-öğretimini etkileyen faktörlerin hepsine veyahut ele alınan başlıklarda detaya inilmesi de elbette mümkün değildir.

1. Öğrenenle İlgili Hususlar

Eğitim-öğretimin en önemli öğelerinden biri, hiç şüphesiz ki öğrenen yani öğrencidir. Bu durum, öğrenende bulunan herhangi bir problemin eğitim-öğretimin kalitesini doğrudan etkilemesine sebep olmaktadır. Bu sebeple Arap dili öğretiminde diğer eğitim türlerinde olduğu gibi öncelikle öğrenende bulunan problemlerin izole edilmesi gerekmektedir. Çünkü -daha önce de belirtildiği gibi- öğretimin ana eksenini öğrencidir. Bundan ötürü eğitimde her şey öğrenciye yönelik ve uygun olmalıdır.¹⁹

¹⁶ Ülken, s.12.

¹⁷ Sancak, s. 56.

¹⁸ Münire Erden - Yasemin Akman, Gelişim ve Öğrenme, Arkadaş Yayınları, Ankara 2005, s. 17.

¹⁹ Özdemir, s. 38.

Bununla birlikte, öğrencinin de eğitim-öğretime çeşitli açılardan hazır olması önem arz etmektedir. Öğrencide bulunması gereken hususlar hakkında eğitim psikolojisi ile ilgili yayınlara bakıldığında, pek çok alt başlığı görmek mümkündür. Bu alt başlıklardan bir kısmı modern eğitim-öğretim anlayışında ortaya çıkmıştır. Bu makalede daha çok modern eğitim-öğretim anlayışında ele alınan bazı hususlara dikkat çekilecektir. Ayrıca, öğrenciyi ilgilendiren zeka düzeyi, aile vb. gibi hususlar da göz ardı edilmeyecektir. Bu hususlar göz önünde bulundurarak eğitim-öğretimi doğrudan etkileyen öğrenci ile ilgili bazı konuları şu şekilde belirtmek mümkündür.

1.1. Türe özgü hazır oluş / Hazırbulunuşluk

İnsanoğlunun istenilen davranışı gerçekleştirebilmesi için gerekli biyolojik donanımına sahip olması gerekmektedir.²⁰ Örneğin uçmak insanoğluna öğretilbilecek bir şey değildir.²¹ Veyahut her köpeğe avlanma ile ilgili davranışların öğretilmesi mümkün değildir.²² Bu sebeple insanoğluna bir şey öğretilirken onun gerekli biyolojik donanımına sahip olma durumuna dikkat edilmelidir. Eğitim literatüründe insanoğlunun yapabileceği belli bir davranışı öğrenebilecek düzeye gelmesine, hazırbulunuşluk denilmektedir.²³ Bu hususa bazı araştırmacılar “türe özgü hazır oluş” başlığı altında dikkat çekmektedir.

Bu konu ile ilgili yazılarda araştırmacılar; bilişsel, duyuşsal, devinimsel yeterliliğe ulaşma, ön yaşantıları edinmiş olma ve öğrenmeye hazır hissetme açısından hazırbulunuşluğa dikkat çekmişlerdir. Öğrenmeye hazırbulunuşluk, öğrenenin gelişim düzeyini anlatan bir kavram olup, insanoğlunun öğrenebileceği bir konu için gereken olgunluğa ulaşmasını ve

²⁰ Zeki Kaya, “Eğitimin Psikolojik Temelleri”, Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Akademi, 2010, s. 117.

²¹ Yasemin Yavuzer - Zekeriya Demir, Öğrenme ve Bireysel Farklılıklar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006, s. 106.

²² Ramazan Arı, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009, s. 149.

²³ Erden ve Akman, s. 242.

ön öğrenmeyi yapmasını ifade etmektedir. Öğrenen kişi hedef davranışlar için gereken bilgi, beceri ve tutumu kazanabilecek güç ve öğrenim düzeyinde ise öğrenmeye hazır demektir. Bununla birlikte, öğrenmeye hazırbulunuşluk insandan insana farklılık gösterir. Mesela Arapça eğitim-öğretiminde insanların yeterlik düzeyleri, genelde konuyu öğrenmeye elverişli ama özelde, birbirinden farklı olabilmektedir. Bu durum öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gücü ile doğrudan ilişkilidir. Bu sebeple Arap dili öğreticisinin öğrenenlerin, öğrenmeye hazırbulunuşluk düzeyini tanınması ve düzeylerine göre onlara konuyu öğrenmeleri için süre tanınması gerekmektedir.²⁴ Ayrıca okula başlama yaşı, okul öncesi eğitimde geçen süre, erken eğitim, hazırlık sınıfında okuma durumu, öğretmen, aile ve aile ortamı, ebeveyn çocuk iletişimi, olumlu akran ilişkileri gibi hususlar diğer eğitim alanlarında olduğu gibi Arap dili öğretiminde de hazırbulunuşluğa etki eden faktörlerdendir.²⁵

Bununla birlikte, ortak bir hazırbulunuşluk üzerinde mutabakata varılması da ayrıca önem arz etmektedir. Çünkü okulun çocuktan, çocuğun okuldan beklentilerinin birbirinden farklı olması mümkündür. Bu farklılığın ortadan kaldırılması; hem çocuğu okula hazırlayan aile, hem de okul açısından ortak çerçeveye indirgenmesi ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Bu ortak çerçeve ise; çocuğu merkeze alan; çocuğun bağımsız ve değerli bir varlık oluşunu kabullenerek, ortak bir hazırbulunuşluk düzeyinde uzlaşmakla mümkündür.²⁶ Bunun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle öğretimin, öğretmenin bildiği yerden değil, öğrencinin bulunduğu seviyeden başlamalıdır. Bir konudan önce, bilinmesi zorunlu olan temel başlıkların öğrenilmiş olması gerekmektedir. Yani ön öğrenmeler yoklanmalıdır.

²⁴ Başaran, s. 26.

²⁵ Gonca Harman ve Dilek Çelikler, “Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Önemi Üzerine Bir Derleme Çalışması”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, C.1, S.3, Ağustos 2012, s. 147-153.

²⁶ Mehmet Yapıcı, “İlköğretim 1. Sınıfı Başlayan Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyleri”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol 1, No 1, 2004, s. 3.

Çünkü bu öğrenmeler ne kadar zayıf ve sınırlı ise, yeni öğrenmeler o derece zorlaşmaktadır. Benzer şekilde ön öğrenmeler ne derece güçlü ise, yeni öğrenmeler de o derece kolaylaşmaktadır.²⁷ Klasik Arap dili öğretiminde de bu durumu görmek mümkündür. Öğrenci klasik anlayışta ‘Avamil’ okuyabilmesi için ‘Emsile’ ve ‘Bina’ denilen kısımları öğrenmiş olmalıdır. Klasik anlayıştaki sınıf değil, ders geçme modeli ile ders gören öğrenci anlayışını hazırbulunuşluğun modern anlayışa göre daha çok önemsendiğini gösteren örnek olarak değerlendirmek mümkündür.

Bununla birlikte hazırbulunuşluğu doğrudan etkileyen bir diğer husus, öğrencinin belirli olgunluk seviyesine gelmesidir. Bu hususla ilgili olarak ise, şunları söylemek mümkündür.

1.2. Olgunlaşma

Eğitim-öğretimi etkileyen önemli unsurlardan biri de, öğrencinin gerekli olgunluğa ulaşmasıdır. Bazı araştırmacılar olgunlaşmayı insanın hem yapısına hem de işlevlerine etki eden iç güçlerin ürünü olarak tanımlamış; örnek olarak çocukların okumayı öğrenmedeki ilerleyişlerinin zekâ bakımından olgunlaşma ile ilgili olduğuna dikkat çekmiştir.²⁸

Eğitim-öğretimi etkileyen faktörlerden bir kısmı bazı yönleriyle birbirine benzerken; kimi özellikleriyle ayrılmaktadır. Türe özgü hazır oluş ile olgunlaşmada da durum benzerdir. Buna örnek vermek gerekirse; öğrenci türe özgü hazır oluş durumunda olabilir ama eğer gerekli olgunluğa ulaşmamış ise, verilmek istenen bilgiyi öğrenemeyecektir.²⁹ Bu sebeple diğer hususlarda olduğu gibi Arap dili eğitiminde de öğrencinin belli bir olgunluğa ve gelişmişlik düzeyine ulaşmış olması gerekir. Bunlardan

²⁷ Ramazan Korkut, “Genel Öğretim İlkeleri Açısından Şark Medreselerinde Arapça Öğretimi”, Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler (Uluslararası Sempozyum, 29 Haziran - 1 Temmuz 2012), Bingöl Üniversitesi Yay., 2013, s. 519.

²⁸ Kaya, s. 117-118.

²⁹ Mehmet Ali Seven - Ali Osman Engin, “Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.12, S.2, s. 192.

bazılarını; kelime ezberleyebilme, grameri uygulama, doğru telaffuz edebilme gibi olgunluklara haiz olması şeklinde belirtmek mümkündür.

Öğretmen öğrencilerin bu olgunluk düzeylerini hesaba katmadan Arap dilini öğretmeye kalkışırsa öğrencide olumsuz etkiler bırakması muhtemeldir. Bunun bariz bir örneği olarak iki yaşlarında pateni öğrenebilen ikizlerin altı yaşında paten üzerinde durmayı bile beceremeyişi örneği verilmektedir.³⁰ Bu bakımdan Arap dili öğretiminde de öğrencinin olgunluk düzeyi hesap edilerek eğitim verilmesi önem arz etmektedir.

Öğrencinin belirli olgunluk seviyesine ulaşması önemli olmakla birlikte, derse yönelik öğrencinin uyarılması gerekmektedir. Bu hususla ilgili olarak ise, şunları söylemek mümkündür.

1.3. Genel uyarılmışlık hali

Genel uyarılmışlık hali; öğrencinin kendini eğitim-öğretime hazır hissetmesi durumudur. Öğrenci her zaman eğitim-öğretime kendini hazır hissedemeyip, diğer derslerde olduğu gibi Arap dili öğreniminde de “Canım ders çalışmak istemiyor” şeklinde ifadeler kullanabilmektedir. Aslında bu söylem, öğrencinin yeterli uyarılmışlık seviyesine ulaşmadığının bir ifadesidir.³¹

Bununla birlikte, belli bir düzeye kadar genel uyarılmışlık hali öğrenci üzerinde olumlu etki yaparken, aşırı uyarılma hali ise, olumsuz tesir göstermektedir. Bu sebeple öğrenme ile genel uyarılmışlık hali arasındaki ilişkiyi ters “U” şeklindeki bir eğri olarak belirtmek mümkündür.³²

Öğrenciler, genellikle kısa vadede pratik faydalar sağlayacak dersleri öğrenmeye daha heveslidir. Çünkü psikolojik, sosyal ve kişisel hayatın devamı için esas olan bir ihtiyaçla öğrenci karşılaştığı zaman onun çözümü hususunda almış olduğu eğitim kendisi için önem arz edecektir.³³ Bu noktada Arap dili eğitim-öğretiminin öğrencinin geleceği için önem arz

³⁰ Yavuzer ve Demir, s. 106.

³¹ Ziya Selçuk, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yay., Ankara 2014, s. 133.

³² Arı, s. 147.

³³ Özdemir, s. 35.

ettiği öğrenciye bildirilmelidir. Gelecekte kamuda veyahut özel sektörde Arap dilini bilmesinin kendisinin kariyerine ve/veya ticarî hayatına olumlu yansıtacağını bilmesi öğrencinin mezkûr dil eğitimine karşı bakış ve yaklaşımını olumlu yönde etkileyecek, başarısına katkı sağlayacaktır.

Öğrencinin genel uyarılmışlık halini etkileyen bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi ise, öğrencinin duyduğu kaygılardır. Öğrenenle ilgili hususların önemli başlıklarından olan kaygı hakkında şunları belirtmek kaliteli bir öğretim için önem arz etmektedir.

1.4. Kaygı

Her insanın yaşamında pek çok kez yüzleştiği duygulardan biri olan kaygı, bireyin duygusal veya bedensel olarak kendini tehdit altında hissettiği zaman ortaya çıkan gerginlik ve uyarı halidir. Kontrol edilebildiği sürece genel uyarılmışlık hali olup yararlıdır.³⁴ Bu tür yararlı olan kaygılar, orta seviyelileridir. Kontrol edilemeyen ve zararı dokunabilen türü ise, aşırı ve düşük olan kaygılardır. Aşırı yüksek ve düşük seviyedeki kaygılar, öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyerek, eğitim-öğretimi güçleştirmektedir.³⁵ Bu durum, konu hakkında yapılmış araştırmalarda da ortaya konmuştur.³⁶

Bu sebeple öğretmen Arap dili öğretiminde öğrencinin yüksek düzeyli ya da düşük seviyeli kaygı halinde olmaması için çaba sarf etmelidir. Dersi orta seviyedeki kaygı halinde tutmak için anlaşılan hususlarla birlikte, anlaşılamayan noktaların da olması önem arz etmektedir. Öğretmen yüksek seviyeli kaygının önüne geçmek için konuların yeteri düzeyde anlaşılmış olmasına özen göstermelidir. Çünkü anlama arttıkça kaygı azalacaktır.³⁷

Arap dili eğitiminde “Ben bu dili öğrenemem”, “Sınavlarında başarılı olamam” veya “Ben bu dili konuşamam” düşüncesini ortadan kaldırmak

³⁴ Arı, s. 316.

³⁵ Selçuk, s. 133.

³⁶ Mesela yapılan bir araştırmaya göre, akademik yeteneğe sahip öğrencilerin kaygıları ile okul başarıları arasında belirgin bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Arı, s. 278.

³⁷ Ebru İkiz, “Öğrenmenin Kapsamı ve Etkileyen Faktörler”, Eğitim Psikolojisi, Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara 2010, s. 199.

için öğrencinin kaygı seviyesinin iyi gözlemlenmesi gerekmektedir. Bu hususta öğretmen, sadece sınıf düzeylerini temel alarak değil, aynı sınıfta ders gören öğrencilerin her birinin kaygılı olduğunu düşünerek özel yaklaşım sergilemelidir. Sene başında ve ders öncesinde konu ile ilgili olarak öğrenciyi hangi seviyeye ulaştırmayı hedeflediğin belirtmeli, derste konuyla ilgili kaliteli örnekler sunmalı, etkili öğrenme stratejileri kullanmalı, öğrenciye öğrenemediği noktalarda yardımcı olmalı, sınavları dinleme-yazma-okuma gibi dil eğitimine uygun halde yapmalıdır.³⁸

Öğrencinin kaygılı olmasında dersle ilgili eski yaşantılarının etkisi büyüktür. Bu sebeple öğrenenle ilgili hususlarda eski yaşantıların bilinmesi gerekmektedir. Bununla ilgili olarak ise, şunları söylemek mümkündür.

1.5. Eski yaşantılar

Arap dili eğitimi Türkiye'deki orta öğretim kurumlarının bir kısmında mecburî, diğerlerinde seçmeli ders olarak verilmektedir. İlahiyat, İslâmî İlimler ve Arap Dili Fakülteleri'nde ise bu ders daha akademik bir şekilde işlenmektedir. Bununla birlikte, mezkûr dil eğitimini alan öğrencilerin Arap dili veya harfleri ile aşinalığı bu ders öncesinde de bulunmaktadır. Mesela pek çok öğrenci küçük yaşlarda gittiği Kur'an kursları vesilesi ile Arap dili harflerini okuyup yazabilmektedir. Bu durum aslında dil öğretiminde öğreticilerin faydalanacağı çok önemli bir husustur. Çünkü her yeni öğrenme, eski öğrenilenlerin üzerine bina edilmektedir.³⁹

Diğer branşlarda olduğu gibi Arap dili öğreticisine bu noktada da büyük görev düşmektedir. Öğrencinin Arap dili hakkındaki önceki bilgisinin doğruluk, yeterlilik ve destekleyicilik düzeyinden öğretici haberdar olmalıdır. Burada dikkat çekilen önceki bilgiden kasıt; öğrencinin okuduğu konu ile ilgili olay, nesne ve fikirler hakkında sahip olduğu ve metinden anlam oluşturmada etkili olan bilgi hazinesi kastedilmektedir. Öğrencilere ne öğretebileceğimizi tespit etmede en önemli belirleyici unsur, muhatap kitlenin konuyla ilgili bilgi düzeyidir. Çünkü öğrencilerin

³⁸ İkiz, s. 199.

³⁹ Selçuk, s. 132; Kaya, s. 118.

dikkatlerini metne yöneltmesine, metinde geçen konular arasında bağlantı kurmasına ve okudukları bilginin kalıcılığına eski yaşantıları doğrudan etki etmektedir.⁴⁰

Eski yaşantıların aktarılması tek türlü değildir. Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki şekilde olabilmektedir. Eskiden öğrenilmiş olan bilgi hâlihazırdaki öğrenmeye müspet katkıda bulunuyorsa olumlu aktarma, engelleyici veya güçleştirici şekilde etkiliyorsa olumsuz aktarma söz konusudur. Bisiklet kullanabilen birinin motosiklet sürmeyi daha kısa zamanda alışması olumlu aktarma, iki parmakla daktilo yazmayı öğrenmiş bir kişinin, sonradan 10 parmakla daktilo kullanmaya çalışmasında olumsuz aktarma söz konusudur.⁴¹ Arap dili eğitiminin bir kısmında olumlu, bir kısmında ise olumsuz aktarmanın olması muhtemeldir. Öğreticinin olumlu ve olumsuz aktarmaları sene başında yapılacak seviye tespit sınavları ile belirlenerek o minvalde dersi işlemesi öğrencinin daha kolay öğrenmesine vesile olacaktır.

1.6. GÜDÜ / Motivasyon

Arap dili eğitimini doğrudan etkileyecek unsurlardan biri de güdü ve motivasyondur. Bu iki unsur birbirlerine oldukça yakın olması hasebiyle birlikte işlenecektir. Güdü ve motivasyonla ilgili çalışmalara bakıldığında; psikoloji ve eğitim psikolojisi alanında araştırma yapan akademisyenler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Çünkü güdü ve motivasyon; eylemsiz organizmayı harekete geçiren şey olarak düşünüldüğü için psikologlarca oldukça önemli görülmüştür.⁴²

Güdü hakkındaki yazılarda bu kelime ile birlikte güdülenme ve dürtü kavramları da sıkça kullanılmaktadır. Bu sebeple bu kelimelerin

⁴⁰ Kubilay Yazıcı - Barış Kaya, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Yazılı Materyallerinden Öğrenmelerini Etkileyen Bireysel Faktörler”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.27, 2010, s. 33.

⁴¹ Selçuk, s. 133.

⁴² Marcy P. Driscoll, Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi, çev. Ömer F. Tutkun – Seçil Okay – Evrim Şahin, Anı Yay., Ankara 2012, s. 349.

anlamlarının doğru olarak bilinmesi de önem arz etmektedir. GÜDÜ; bireye amaçları doğrultusunda hareket etmesi için enerji verip harekete geçiren ihtiyaç ve istek; güdülenme ise, herhangi bir şekilde eylemde bulunma eğilimi olarak tanımlanmaktadır.⁴³ GÜDÜ kişiden kişiye değişmekte olup bir dürtü, istek, ihtiyaç, hırs vs. olabilmektedir.⁴⁴ Yani, güdülerin kaynağına bakıldığında gereksinmeler olduğu görülmektedir. Gereksinme ise, bedende herhangi bir nesnenin azlığına ya da yokluğuna dayanmaktadır. Gereksinme kendini giderilmesi gereken bir güç ya da gerilim biçiminde ortaya koymaktadır. Buna psikolojide dürtü denir. Bu ikisinin aralarındaki ilişkiyi şu şekilde belirtmek mümkündür. Dürtünün organizmada belli bir davranışa yönelmesi biçimine güdü denir.⁴⁵ Güdüler bazı araştırmacılarca içsel ve dışsal güdüler olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Mesela öğretmenin takdirini alma isteği dışsal bir güdü türüdür.⁴⁶

Öğrenmeyi etkileyen diğer faktörlerle güdü arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Mesela genel uyarılmışlık hali ile güdü arasındaki dairesel bir ilişki mevcuttur. Bu durumu şu şekilde örneklendirebiliriz. Arap dili öğrenimine güdülenen denek onunla ilgili dış uyaranlara karşı duyarlı hale gelerek genel uyarılmışlık durumuna gelir. Yani genel uyarılmışlık halindeki bir deneğin, çevresindeki ses ve Arapça yazı görüntüsü gibi uyarıcılara da güdülenmiş olması muhtemeldir.⁴⁷

Motivasyon kelimesinin kökü motive olup, bu kavram hareket etmek anlamındaki Latince *Mavera* sözcüğünden gelmektedir. Bu kavram; istek, arzu, ihtiyaç ve ilgileri kapsayan genel bir kelime olup, belli hedefleri gerçekleştirmek için insanı harekete geçiren, yönlendiren iç gerginlik,

⁴³ Erden - Akman, s. 243.

⁴⁴ Selçuk, s. 132.

⁴⁵ Binbaşoğlu, s. 69.

⁴⁶ Seven - Engin, s. 193.

⁴⁷ Arı, s. 148.

yeteneklerden doğan aklî ve etkilene anamlarında kullanılmaktadır.⁴⁸ Motivasyon; kişiyi belli bir hedefe yönelten güdüleyici durum, hedefe ulaşmak için yapılan davranış ve hedefe ulaşmak şeklindeki üç yönlü bir döngü içinde olur.⁴⁹

Öğrenciler için hedefe ve beklentiye yönelik davranışlar iş yapmada motivasyonel rol oynamaktadır. Motivasyonu bilişsel kuramcılar; düşünce, beklenti, gelecekteki olayların algılanması ve başka zihinsel işlevlerin hedefe yönelik davranışlara etkisi hususları açısından ele almaktadır. Aslında realiteye bakıldığında da öğrencinin, yaptığı davranışın hedefi sağlayacağını anladığında daha fazla çaba sarf ettiği görülmektedir. Başka bir deyişle, belli bir hedefi sağlamak için beklenti ne kadar yüksek olursa, öğrenci ona ulaşmak için daha fazla çaba harcamakta ve gayret göstermektedir.⁵⁰

Bu sebeple Arap dili öğretiminde motivasyonu sağlamak ve öğrenciyi öğrenime hazırlamak için öncelikle, Arapça'nın çeşitli hedeflere ulaşmada vazgeçilmez bir unsur olduğunu kavratmak, hangi amaç için ve hangi alanda kullanılacağı sorularının cevaplandırılması gerekmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin zihninde var olan "Niçin öğreneceğim? Bana ne gibi fayda sağlayacak?" sorularının cevabının tatmin edici şekilde verilmesi gerekmektedir. Arapça dilinin niçin öğrenilmesi gerektiğini irdelemek de ayrıca önem arz etmektedir.⁵¹

Bundan dolayı Arapça dersine öğrencinin motivasyonunu sağlamak için, dili onların hayatlarında fonksiyonel hale getirmek gerekir. Öğrenciler Arap diline hâkim olmanın ve sınıfta dereceye girmenin kendilerine bir

⁴⁸ Doğan Cüceloğlu, İnsan ve Davranış: Psikolojinin Temel Kavramları, İstanbul 1991, s. 229-230.

⁴⁹ Soyupek, s. 183.

⁵⁰ Enver Tahir Rıza, "Arap Olmayanlara Arapça Öğretiminde Dil Laboratuvarının Hedefleri: Beklentiler ve Gerçekleşenler", Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat. Fakültesi Dergisi, S.5, İzmir 1989, s. 109.

⁵¹ Soyupek, s. 185.

takım avantajlar sağlayacağını bilmelidir. Çünkü ancak ödüllendirilen davranışlar tekerrür edecektir. Çalışan çalıştığının karşılığını gördükçe hevesi ve şevki artacaktır.⁵²

Güdünün oluşabilmesi için öğrencinin dikkatini toplamayı gerektirmektedir. Öğrenenle ilgili önemli hususlardan biri olan güdü hakkında şunları söylemek mümkündür.

1.7. Dikkat

İnsanoğlu bazen duyu organları vasıtasıyla sayılamayacak kadar çok uyarıcıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlardan ise sadece bir kaçını algılayabilmektedir.⁵³ Benzer şekilde eğitim-öğretim esnasında da dikkati çekecek pek çok uyarıcı ortamda bulunmakta, öğrenci bu sebeple derse adapte olamamaktadır.

Öğrenmeyi doğrudan etkileyen faktörlerden olan dikkat; bir uyarıcıya bilinçli olarak odaklanma süreci olarak tanımlanmaktadır. Dikkat bilişsel bir kavram olup bilgiyi işleme sürecinin başlangıcında uyarıcının duyuşsal olarak kayıt edilmesinin hemen ardında yer almaktadır.⁵⁴

İnsanoğlu herhangi bir hususa dikkatini verirken bütün zihinsel yeti ve yeteneklerini etkin hale getirmektedir. Bu da öğrenme sürecinin oluşmasını kolaylaştırmaktadır. Dikkat özellikle bilinçli olan her öğrenme için gereklidir. Başarılı bir çalışma yapmak isteyen herkesin, dikkatini ilgili olduğu şeye yoğunlaştırması gerekmektedir.⁵⁵ Her zaman bu yoğunlaşma gerçekleşmemekte öğrencinin dikkatine dair problemler ortaya çıkabilmektedir.⁵⁶

Arap dili eğitimini veren öğreticinin, öğrencinin dikkatini çekebilmesi için birtakım hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

⁵² Özdemir, s. 39.

⁵³ Ziya Selçuk, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yay., Ankara 2014, s. 132.

⁵⁴ İkiz, s. 192.

⁵⁵ Binbaşoğlu, s. 80.

⁵⁶ Soyupek, s. 191.

1. Görsel sunum yapmak
2. Zıtlıklar oluşturmak: Öğrencinin kafasını karıştıracak zıtlıklar sunulmalıdır.

3. Düşünce üreten sorular sormak
4. Vurgulama yapmak
5. Öğrenciye ismiyle hitap etmek
6. Mevcut uyarıcılardan yararlanmak.⁵⁷

Bu hususlara özen gösterildiği takdirde öğrencinin Arap dili dersinde oluşabilecek dikkat dağınıklığı probleminin önüne geçilmiş olunacaktır. Böylece dil eğitiminin daha verimli hale gelmesi muhtemeldir. Aksi halde dersler işlenecek fakat öğrencinin Arap dili hakkında bilgi seviyesinde bir ilerleme olmayacaktır.

1.8. Öğrenilmiş çaresizlik

Davranışlarıyla sonucu kontrol edemeyeceğine -tamamen- kanaat getiren bir insanın olumsuz durumu değiştirebileceği zamanlarda dahi gereken çabayı göster(e)memesine öğrenilmiş çaresizlik denilmektedir. Bu terim öncelikle korku koşullu deneylerde hayvanların davranışlarını tanımlamak için kullanılmıştır. İnsanlarla ilgili olarak ise bu kavram, erken yaşlardan itibaren gelişmeye başlayan başarısızlık beklentisinin bireyin yaşamında önemli sonuçlar doğurabileceğini ve bu olgunun devamı halinde bireyde depresif bozukluklar oluşabileceğini konu edinen araştırmalarda dile getirilmiştir.⁵⁸ Öğrenilmiş çaresizliğe benzer bir başka husus ise, öğrenilmiş güçlüktür. Rosenbaum gibi bazı araştırmacılar öğrenilmiş güçlüğü, öğrenilmiş çaresizliğin karşıt-tezi olduğunu savunmuştur. Ayrıca bu

⁵⁷ İkiz, s. 193.

⁵⁸ Şükrü Düzgün - Halil Hayalioğlu, “Öğrencilerde Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, S.13, 2006, s. 405-406.

araştırmacılar, öğrenilmiş güçlüğü öğrenilmiş çaresizliğe karşı bir kalkan oluşturduğuna da dikkat çekmişlerdir.⁵⁹

Arap dili öğretiminde öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik tutumuna sahip olma ihtimali bulunmaktadır. Öğretici öğrenilmiş çaresizlik ve başarısızlık tutumunu sergileyen öğrencilere yardım ederken aşağıdaki dört noktaya dikkat etmelidir:

1. Öğrencinin olumlu yönlerini vurgulamak
2. Olumsuz etkenleri ortadan kaldırmak
3. Öğretim tekniği olarak bilinenden bilinmeyene gitmek
4. Öğrencilerin hâlihazırdaki bilgilerini ve becerilerini kullanarak üstesinden gelebileceği problemler oluşturmak ve çözümü noktasında yardımcı olmak.⁶⁰

Öğretici yukarıda zikredilen hususlara gerekli ihtimamı gösterirse, Arap dili öğretimi daha kaliteli ve istenen düzeyde gerçekleşecektir. Bununla birlikte kaliteli bir eğitimin gerçekleşmesi sadece öğrenci ile ilgili hususların yeteri seviyede olması ile mümkün değildir. Öğrenci gibi öğretenele ilgili hususlarda önem arz etmektedir.

2. Öğretenle İlgili Hususlar

Eğitim-öğretimin ikinci önemli unsuru öğreticilerdir. Diğer branşlarda olduğu gibi başarılı bir dil eğitimi için öğreticiye büyük görev düşmektedir. Öğreticiye düşen görevlerle ilgili pek çok hususu kitaplardan okumak mümkündür. Bunlardan bir kısmı şu şekilde belirtilmiştir.

Öğretici Arap dilini nasıl öğreteceğini iyi bilmelidir. Ayrıca öğretimde tekdüze etkinliklerden kaçınıp değişik çalışmalara yer vermelidir. Kendisinden ziyade öğrenciye konuşma imkânı vermelidir. Samimi olmalı; yerine göre şakalaşabilmeli ama bunu yaparken sınıf denetimini elinden

⁵⁹ Berna Güloğlu - Gül Aydın, “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük ve Otomatik Düşünce Biçimi Arasındaki İlişki”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.33, 2007, s. 158-159.

⁶⁰ Arı, s. 315-316.

kaçırmamalıdır. Söz verdiğinde sözünde durmalı, derse düzenli olarak devam edilmesine özen göstermelidir. Öğrencileri sadece sınıfın bir üyesi olarak değil, birey olarak da tanımaya çalışmalıdır. Kendine güvenmeli, sabırlı ve hoşgörülü olmalıdır. Dış görünüşüne özen göstermelidir. Mimik ve beden hareketlerini etkin kullanmalı, aynı yerde durmaktan kaçınmalıdır. Derse hazırlıklı gelmelidir.⁶¹ Güncel hayatla dersini birleştirebilmeli, gündelik hayatlarıyla bağlantılı olarak konuları işlemelidir. Genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik pedagojik formasyon gibi mesleki yeterliliğe sahip olmalıdır.⁶²

Öğretmenin Arap dilini öğretirken öğrenciyi derse çekebilmek için; dilin önemini açıklama, ilgileri tespit etme, başarı beklentisi oluşturmalarına yardımcı olma, istek uyandırmak ve ödüller kullanma stratejilerini kullanması dersin verimliliğini artırmasında yardımcı olacaktır.⁶³ Öğretmen kendisinde bulunması gereken özelliklere ve kullanılacak stratejilere dikkat ettiği takdirde Arap dili eğitimini daha etkili bir şekilde öğretmiş olacaktır.

Öğrenen ve öğretenle ilgili bu hususlar öğretimin kalitesini artıracaktır. Bunlarla birlikte, öğrenme yöntemi de uyumlu olursa daha verimli ve kolay bir öğretim gerçekleşecektir. Yöntemle ilgili olarak ise, şunları söylemek mümkündür.

3. Öğrenme Yöntemiyle İlgili Hususlar

Eğitim-öğretimin üçüncü saçı ayağı yöntemidir. Bu başlık altında yöntem; öğrenme malzemesi ve geribildirimle birlikte işlenecektir. Çünkü malzeme ve geribildirim yönteme doğrudan etki eden unsurlardır. Bu sebeple yöntem (yani araç-gereç ve geribildirim) eğitim-öğretime uygun değilse diğer derslerde olduğu gibi Arap dilinin öğretiminde de problemler yaşanması muhtemeldir. Bu sebeple Arap dili alanında hazırlanan görsel, işitsel ve matbu yayınlarla birlikte, bunlarda kullanılan yöntemler öğrencinin bilgi seviyesine ve zekâ düzeyine uygun olmalıdır.

⁶¹ Özdemir, s. 40.

⁶² Sancak, s. 58.

⁶³ Soyupek, s. 196.

3.1. Öğrenme malzemesi

Her dil öğretiminde olduğu gibi Arap dilinde de yardımcı araç ve gereçlerin kullanılması zorunluluk arz etmektedir. Günümüz Arap dili eğitiminde matbu eserlerle birlikte; görsel, işitsel yayınlar da önemli araç ve gereçlerden kabul edilmektedir. Konu hakkında hazırlanmış kısa film, slayt, resim, ses kayıtları vb. materyaller son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.⁶⁴

Bununla birlikte, bu materyallerin hepsi istenen seviyede değildir. Çünkü farklı türdeki bu yayınlarda bulunması gereken bazı özellikler vardır. Mesela yayınların dili sade, kolay, kapalılıktan uzak ve öğrencilerin kavrama düzeyine uygun olmalıdır. Kelimeler basitten zora doğru sıralanmalı ve öncelikle öğrencinin günlük hayatta sıkça kullandığı kavramlardan oluşmalıdır. Soyut manaları içeren kavramlar yerine somutları anlatan kelimelerin kullanılması da ayrıca önem arz etmektedir.⁶⁵

Arap dili öğretiminde öğrenme malzemesinde bulunması gereken özelliklere dikkat edilmesi, materyallerin etkinliğini artırmaktadır. Algısal ayırt edilebilirlik, anlamsal çağrışım ve kavramsal gruplandırmayı yayınlarda bulunması gereken bazı özellikler olarak zikretmek mümkündür. Öğrenme malzemesinde bulunması gereken bu özellikler, öğretimin kalitesini etkilemektedir. Öğretim malzemesinin algısal ayırt edilebilirlik ve çağrışım yapabilmesi için Ebru İkiz'e göre şu özelliklere sahip olması gerekmektedir:

1. Kavramdaki özelliklerin tanımlama kurallarına uygun sunulması
2. Kavramın özelliklerinin ayırt edilebileceği uyarıcıların sunulması
3. Bireydeki, kavrama ait prototipe uygun uyaranların sunulması
4. Çağrışımı kolaylaştırabilecek örneklerin sunulması
5. Konuların birbiriyle ilişkili ve ardışık izlenmesi
6. Uyarıcıların konuyla eşzamanlı verilmesi

⁶⁴ Civelek, s. 260.

⁶⁵ Civelek, s. 262.

7. Konuların yaşamla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.⁶⁶

Bununla birlikte, materyallerde önem arz eden bir diğer husus, kavram haritalarının etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Çünkü kavram haritaları konuların bütününe anlamlı olarak öğrenmeyi sağlamada, sunuş yoluyla öğretim stratejisinin etkisini artırmada, bilginin zihinde somut, görsel ve sistematik olarak algılanmasına yardımcı olmada, öğrencinin bilgileri organize etmesini ve sentezlemesinde, öğrenmeyi aktif kılıp grup çalışmasını geliştirmede oldukça faydalıdır.⁶⁷

Öğrenme malzemesi ile ilgili yukarıda belirtilen hususlara dikkat edildiğinde etkin bir Arap dili eğitimi gerçekleştirilmiş olacaktır. Aksi takdirde eğitim-öğretimde hedeflenen seviyeye ulaşmak güçleşecektir. Öğrenilecek malzeme gibi onun öğrenciye sunumu da önemli olan bir diğer husustur. Yöntem hakkında ise, şunları söylemek mümkündür.

3.2. Öğrenme yöntemi

Yabancı dil eğitim-öğretimi; belirsizlik ve karışıklığı kabul etmez. Bu sebeple Arapça öğretiminde hedeflenen sonuçlara ulaşmak için eğitim, düzen ve disipline dayalı bir ortam içinde yapılmalıdır.⁶⁸

Eğitim-öğretim metotları ile ilgili olarak klasik eserlere bakıldığında; tedricilik, münakaşa-münazara-tartışma, eksersiz-tekrar, kıssa ile eğitim, duyguları eğitme ve ikna ederek eğitme gibi başlıklar yer aldığı görülmektedir.⁶⁹

Konu hakkında daha güncel yayınlarda; bilinçli öğrenme, iletişimci, seçmeli ve bilgisayar destekli öğretim gibi yöntemlerle metotlar

⁶⁶ İkiz, s. 211.

⁶⁷ Seven ve Engin, s. 197.

⁶⁸ Candemir Doğan, “Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu ve Aracı Olan Dil Orijinli Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Ekev Akademi Dergisi, C.II, S.3, Kasım 2000, s. 147.

⁶⁹ M. Faruk Bayraklar, İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 66-77.

işlenmiştir.⁷⁰ Bununla birlikte, yabancı dil öğretimi hakkında ise, değişik yöntemler geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Benimsenen başlıca dil ve öğretim yöntemleri şöyle sıralanabilir:

1. Dilbilgisi-çeviri yöntemi,
2. Düzvarım yöntemi,
3. Kulak dil alışkanlığı yöntemi,
4. Bilişsel öğrenme yaklaşımı,
5. İletişimsel yaklaşım,
6. Seçmeli yöntem.⁷¹

Bu yöntemler uygulanırken gerçekleştirilecek bazı teknikleri ise, şu şekilde maddelemek mümkündür:

Seviye tespit sınavı yapılması ve seviye sınıfları oluşturulması, gramer-metin bilgisinin paralel gitmesi, okuma etkinliğinde sessiz okuma yapılması, doğru ve ilgi çekici metinlerin seçilmesi, dillerin arasındaki farklılığa öğrencilerin alıştırılması, öğrencilerin ölçülmesi,⁷² küme çalışması, gösteri, oyunlaştırma, gözlem ve inceleme, temsil ve benzetim, iletişim ve gramer oyunları, programlı öğretim,⁷³ kelimelerin kavratılması, kelime kadrosunun seçiminde aşamalı yol izlenmesi, metin dersinde uygulamalı gramer yapılması, dil oyunlarına başvurulması, belâgatın dilbilgisine yedirilmesi, öğrencilerin zayıf olduğu konuyla ilgili standart kartlar oluşturulması.⁷⁴

Arap dili öğretimini başarılı kılacak en önemli etkenlerden biri, doğru metodun seçilmesidir. Başarılı bir metot; program, kitap ya da öğrencide bulunabilecek eksiklikleri izole edebilecek unsurları içerir. Yabancı dil

⁷⁰ Sancak, s. 65-66.

⁷¹ Tahsin Deliçay, “Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.VII, S.1, Ocak-Haziran 2001, s. 91.

⁷² Gündüzöz, s. 39-44.

⁷³ Sancak, s. 65-66.

⁷⁴ Gündüzöz, s. 45-52.

öğretiminde genel eğitim ve öğretim metotları mevzu bahis olabildiği gibi alana has yöntemler de mevcuttur.⁷⁵ Mesela kulak dil alışkanlığı yöntemi bunlardan biridir. Bu yöntemde “Mim-Mem” yani söyleneni tekrar etmek ve tekrarla ezberlenen cümle kalıplarına benzer cümle üretmek esastır. Bu metoda göre, tekrar, araştırmalara ve pekiştirmelere yer verilmelidir. Bu metotta sözlü tecrübelerle önem verilmiş dolayısıyla uygulamada metodun öğrenciye mükemmel bir dinleme ve konuşma alışkanlığı kazandırdığı belirtilmiştir.⁷⁶

Bir diğer örnek tümevarım ve tümdengelim yöntemleridir. Tümevarım yöntemi kökeni Aristo'ya kadar uzanan akıl yürütme yoluyla edilen bir metottur. Tümevarımda ilmi bilginin temeli gözlem, deney ve tecrübe kabul edilmektedir. Günümüzde tek başına bu yöntem eğitim-öğretimde yeterli değildir. Çünkü ilmi genellemeler deney ve gözlem yoluyla olduğu kadar akıl yürütme ve düşünme sonucunda da ortaya çıkabilmektedir.⁷⁷ Bu sebeple Arap dili öğretiminde tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinin her ikisi de ayrı ayrı önem taşımaktadır.

Mısır'da yabancı uyruklulara Arapça öğretiminde Türkiye'deki Arapça öğretiminde çok sık görülenin aksine, ilk düzeyde öğrenciyi yıldıran gramer konularına çok fazla yer verilmemektedir.⁷⁸ Çünkü öğrenci gramer konularını uygulamadıkça tam olarak anlayamamaktadır. Bunun için de öğrenmenin üzerinden belirli bir zaman geçmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, bireyin öğrenme için ayırdığı zaman öğrenmeyi etkileyen önemli faktörlerdendir.⁷⁹

Ders içinde olduğu gibi ders sonrasında da Arap dili ile ilişki kesilmeyip aktif katılım sağlanırsa, öğrenme daha çabuk gerçekleşir.

⁷⁵ Sancak, s. 63.

⁷⁶ Sancak, s. 65.

⁷⁷ Sancak, s. 63.

⁷⁸ Tahsin Deliçay, “Yabancılar Arapça Öğretiminde Mısır Modeli”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.12/1, 2007, s. 82.

⁷⁹ İkiz, s. 206.

Öğrencinin mevcut bilgiyi başkalarıyla ilişkilendirerek, yeniden değerlendirmesi, tartışarak geliştirmesi ve ilerletmesi, inceleme ve araştırmalarda bulunmasına aktif katılım denilmektedir.⁸⁰

Yöntemin başarılı olduğunu gösteren en önemli unsur, şüphesiz ki geribildirimlerdir. Bu geri bildirimler ders içerisinde olduğu gibi sınavlarla da gerçekleşebilir. Verimli bir Arap dili eğitiminin verilmesi için önem arz eden geribildirim hakkında şunları söylemek mümkündür.

3.3. Geribildirim

Öğrenmenin gerçekleşme durumu hakkında bilgi sağlayan ve öğrencinin aktarım yapmasını kolaylaştıran unsurlara geribildirim denilmektedir. Geribildirim bir ders esnasında olduğu gibi belirli zamanlarda düzenlenen sınavlarla da gerçekleştirilebilir. Bu sayede öğrenen bireyin sözel tepki, çalışma ve performansının doğruluğuna veya uygunluğuna yönelik bilgi edinilmiş olunacaktır. Etkili bir geribildirim gerçekleştirilebilmesi için şu dört temel özelliğin bulunması gerekmektedir:

1. Anındalık: Öğrencinin tepkisinin hemen ardından verilmelidir.
2. Somutluk: Belirgin ve açık olmalıdır.
3. Amaçlılık: Öğrenenin kendini düzeltebilmesi için gereken bilgiyi içermelidir.
4. Olumluluk: Geribildirim birey için olumsuz özellikler taşıdığı zamanlarda da olumlu bir yaklaşım içinde verilmelidir.⁸¹

Arap dili öğretiminde öğretici, işlenen konunun anlaşılma düzeyi hakkında bilgiye sahip olmalıdır. Aksi takdirde, konuyu anlamayan bir öğrenciye ileri düzey başlıkları işlemek lüzumsuz bir hal alacaktır. Bundan dolayı öğretmen ders içi ve dışı geribildirimlere önem vermelidir.

Sonuç

Arapça eğitimi Türkiye’de orta öğretim kurumlarının bir kısmında mecburî bazısında ise, seçmeli olarak okutulmaktadır. İlahiyat, İslâmî

⁸⁰ Korkut, s. 520.

⁸¹ İkiz, s. 207.

İlimler ve Arap Dili Fakülteleri'nde bu ders daha akademik bir şekilde işlenmektedir. Bu dilin öğrenilmesinin kişiye, topluma ve tarihe yönelik pek çok faydası mevcuttur. Mesela bu dilin öğrenimi sayesinde kişilerin İslam'ı daha kolay öğrenmeleri -yani din eğitiminde bulunmaları- mümkündür. Ayrıca bu dilin öğrenilmesi sayesinde öğrencilerin gelecekte iş bulma ihtimali artmakta, klasik metinleri okuma noktasında ve dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan Müslümanlarla iletişim kurmada problem yaşamamaktadır.

Bununla birlikte Arap dili eğitim-öğretiminde pek çok problemin olduğu yapılan araştırmalarda zikredilmektedir. Mesela bir araştırmaya göre öğrencilerin, Arapça konuşma, kaynakları okuyabilme, Arapça-Türkçe veya Türkçe-Arapça çeviri noktasında yeteneklerinin orta veya daha az seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Arapça kitap okumak, Arapça yayın yapan radyoları dinlemek, Arapça konuşan birisiyle karşılaşıldığında korkmayıp konuşabilmek gibi davranışları öğrencilerin çoğunun sergileyemediği sonucuna da varmıştır. Bunun sebebi olarak; uygulanan öğretim yöntemlerinin yetersizliği, haftalık ders saatlerinin azlığı, eğitim araç-gereçleri ve kütüphane kaynaklarının istenilen seviyede olmaması gibi öğrenen-öğreten ve yöntem kaynaklı faktörlere dikkat çekilmiştir.

Bu durum, Arap dili eğitim-öğretiminde var olan problemleri tek sebebe bağlamanın doğru olmadığını göstermektedir. Bu sebeple, kaliteli bir eğitim verilebilmesi için öğrenci, öğretici ve yöntem hususlarına ihtimam gösterilmesi gerekmektedir.

Öğrenmeyi etkileyen birinci faktör muhakkak ki, öğrencidir. Öncelikle öğrenci ile ilgili hususların eğitim-öğretime uygun hale getirilmesi gerekir. Öğrenci eğer olgunlaşma, hazırbulunuşluk, dikkat ve motivasyon gibi hususlarda hazır olursa eğitim-öğretimin kalitesi artacaktır. Aksi halde dil eğitiminde istenilen amaca ulaşmak oldukça güç olacaktır.

Öğrenmeyi etkileyen ikinci unsur öğretmendir. İyi yetişmiş, neyi niçin yaptığını bilen bir öğretmen, öğrencilerini motive ederek, onları tek tek tanıyarak, hoşgörülü ve içten davranarak öğrencinin eğitim-öğretimini

doğrudan etkiler. Yabancı bir dili kullanmaya başlamanın verdiği ürkeklik ve korku hususunda öğrenciye destekçi olur.

Öğrenmeyi etkileyen üçüncü unsur ise, yöntemdir. Bu araştırmada yöntem konusu malzeme ile birlikte işlenmiştir. Yöntem ve malzeme eğer öğrencinin ilgi, bilgi ve hedeflerine göre hazırlanırsa daha kaliteli, etkin ve kolay bir öğrenme gerçekleşmiş olur. Bunun sağlanabilmesi için şu hususlara özellikle dikkat edilmesi gerekir:

1. Arapça öğretimiyle öğrenciye kazandırılacak dilsel davranışların neler olduğu önceden belirlenerek öğretim planına konmalıdır.

2. Öğrencinin dört temel dil becerisini kazanması için, hangi eğitim durumlarıyla neyi edineceği ve bunların gerçekleşme oranlarına göre daha sonra öğretileceklerin nasıl düzenleneceği belirlenmelidir.

3. Öğretime başlanmadan önce öğrenciye kazandırılması istenilen becerileri geliştirecek ve öğretimi verimli hale getirecek şekilde konular planlanmalı ve görülen aksamalar zaman kaybetmeden hemen giderilmelidir.

4. Öğretimle kazanılması istenilen beceriler ve bunların etkinlik derecesi planda belirlenmeli ve bunların uygulanmasında ortaya çıkan beklendik veya beklenmedik olumsuzluklar geciktirilmeden düzeltilmelidir.

5. Öğretim uygulamaları sırasında karşılaşılan, öğretme düzenindeki aksama ve eksiklerin, hangi yollarla ve nasıl giderileceği imkânlar ölçüsünde önceden belirlenmelidir.

Bu hususların daha net anlaşılması için orta öğretim kurumlarında Arapça, meslek dersi değil de dil dersi kabul edilmelidir. Benzer şekilde yükseköğretimde de –yani İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri’nde- Temel İslam Bilimleri’nin altında bir bilim dalı olarak değil, kendi başına bir bölüm olarak yer almalıdır.

KAYNAKÇA

ARI, Ramazan, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009.

BAŞARAN, İbrahim Ethem, Eğitime Giriş, Ankara, 1996.

- BAYRAKTAR, M. Faruk, İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1997.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, Eğitim Psikolojisi, Binbaşioğlu Yayınları, Ankara 1978.
- CİVELEK, Yakup, “Türkiye’de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler: Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, Aralık 1998, ss.225-283.
- CÜCELOĞLU, Doğan, İnsan ve Davranış: Psikolojinin Temel Kavramları, İstanbul 1991.
- DELİÇAY, Tahsin, “Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.VII, S.1, Ocak-Haziran 2001, ss.89-112.
- , “Yabancılar Arapça Öğretiminde Mısır Modeli”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.12, S.1, 2007, ss.63-82.
- DEMİREL, Özcan - Zeki Kaya, “Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar”, Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Akademi, Ankara 2010.
- DOĞAN, Candemir, “Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Öğrenim-Öğretim Konusu ve Aracı Olan Dil Orijinli Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Ekev Akademi Vergisi, C.II, S.3, Kasım 2000, ss.147-168.
- DRİSCOLL, Marcy P., Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi, çev. Ömer F. Tutkun - Seçil Okay - Evrim Şahin, Anı Yayınları, Ankara 2012.
- DÜZGÜN, Şükrü - Halil Hayalioğlu, “Öğrencilerde Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, S.13, 2006, ss.404-413.
- ERDEN, Münire – Yasemin Akman, Gelişim ve Öğrenme, Arkadaş Yayınları, Ankara 2005.
- FERSAHOĞLU, Yaşar, İslam Eğitimine Giriş, Marifet Yayınları, İstanbul 2003.
- GÜLOĞLU, Berna ve Gül Aydın, “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük ve Otomatik Düşünce Biçimi Arasındaki İlişki”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.33, 2007, ss.157-168.
- GÜNDÜZÖZ, Soner, “Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler Pedagogik Bir Değerlendirme”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.29, 2010, ss.35-53.
- HARMAN, Gonca ve Dilek Çelikler, “Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Önemi Üzerine Bir Derleme Çalışması”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, C.I, S.3, Ağustos 2012, ss.147-156.
- İKİZ, Ebru, “Öğrenmenin Kapsamı ve Etkileyen Faktörler”, Eğitim Psikolojisi, Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara 2010, ss.167-220.
- KAYA, Zeki, “Eğitimin Psikolojik Temelleri”, Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Akademi, Ankara 2010.

- KORKUT, Ramazan, “Genel Öğretim İlkeleri Açısından Şark Medreselerinde Arapça Öğretimi”, Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler (Uluslararası Sempozyum, 29 Haziran - 1 Temmuz 2012), Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2013, ss.515-538.
- Kur’an-ı Kerim.
- ÖZDEMİR, Abdurrahman, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.10, Sakarya 2004, ss.27-47.
- RIZA, Enver Tahir, “Arap Olmayanlara Arapça Öğretiminde Dil Laboratuvarının Hedefleri: Beklentiler ve Gerçekleşenler”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.5, İzmir 1989, ss.107-125.
- SANCAK, Yusuf, “Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik”, Ekev Akademi Dergisi, C.II, S.1, Kasım 1999, ss.53-67.
- SELÇUK, Ziya, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yayınları, Ankara 2014.
- SEVEN, Mehmet Ali - Ali Osman Engin, “Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.XII, S.2, ss.189-212.
- SOYUPEK, Hasan, “Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.20, 2008/1, ss.179-197.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, Eğitim Felsefesi, Ülken Yayınları, İstanbul 2001.
- YAPICI, Mehmet, “İlköğretim 1. Sınıfa Başlayan Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyleri”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, [Vol I, No 1, 2004](#), ss.1-8.
- YAVUZER, Yasemin – Zekeriya Demir, Öğrenme ve Bireysel Farklılıklar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006.
- YAZICI, Kubilay – Barış Kaya, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Yazılı Materyallerinden Öğrenmelerini Etkileyen Bireysel Faktörler”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.27, 2010, ss.31-40.